

Лекція №19

на тему:

ЗДІБНОСТІ

ПЛАН

- **1. Поняття про здібності.**
- **2. Природні передумови здібностей.**
- **3. Класифікація здібностей та характеристика окремих їх видів.**

1.Поняття про здібності.

Поряд із особливостями темпераменту і характеру кожна особистість має істотні психічні властивості – здібності.

**Здібності – це те, що не зводиться до знань, умінь і навичок, але пояснює їх швидше засвоєння, закріплення та ефективне використання на практиці
(за Б.М. Тепловим).**

Здібності - це індивідуально-психологічні особливості людини, які відповідають вимогам даної суспільної діяльності і є умовою успішного її виконання.

Здібності:

Індивідуальні особливості, за якими люди відрізняються між собою.

Це не всі особливості, а лише ті, які мають відношення до успішного виконання діяльності.

Не зводяться до знань, умінь і навичок, які вже вироблені в людини.

Здібності, які не розвиваються, з часом втрачаються (НУВЕРС).

**поняття «НУВЕРС» ввів у науку Борис Нікітін
(означає незворотне згасання можливостей
ефективного розвитку здібностей).**

**Успіх діяльності часто забезпечується
поєднанням різноманітних здібностей.
Здібності, яких немає, можуть бути
компенсовані за рахунок інших, які
високорозвинені.**

**Завдання сім'ї, дитячого садка і школи –
максимально виявити задатки кожної
дитини і розвинути її здібності.**

- *Наприклад, здібності до математики, музики, малювання, танців, літератури.*

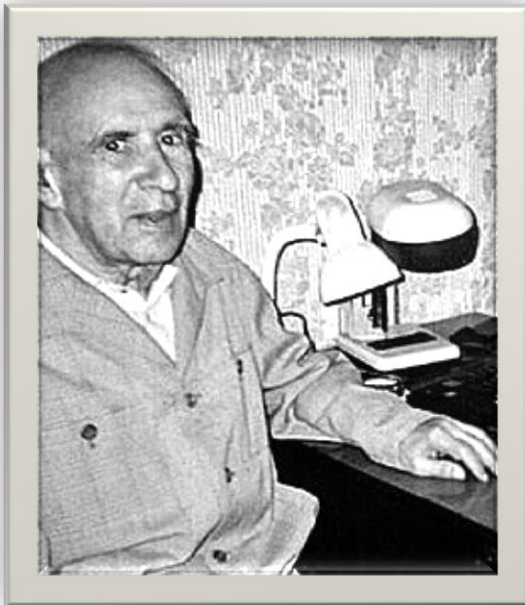
Психолог А.В.Петровський образно порівнює здібності із зерном, яке тільки повинно розвинутись. Зерно - це лише можливість для колоска, який може вирости зі зерна лише за умови, коли структура, вологість ґрунту, погода виявляться сприятливими.

Проблему здібностей досліджували: Б.М. Теплов, Н.С.Лейтес (вивчав дітей із особливими розумовими здібностями).

Б.М. Теплов

Н.С.Лейтес

Однак ототожнювати здібності і знання не можна. Недостатнє знання чи невміння - це не брак здібностей. Оцінювати треба рівень знань, а не рівень розвитку здібностей.

Здібності виявляються в процесі відповідної діяльності і розвиваються в ній. Варто підкреслити тісний зв'язок здібностей, з одного боку, і знань, умінь, навичок – з іншого.

З одного боку здібності залежать від знань, умінь, навичок – в їх процесі розвиваються здібності. З іншого боку якість знань, умінь і навичок залежить від рівня здібностей.

2. Природні передумови здібностей

Чому люди, затрачаючи однакові зусилля, досягають різних результатів. Що відіграє при цьому вирішальну роль: спадковість чи виховання?

Деякі факти дають підстави вважати переважajúчу роль спадковості

Наприклад , історія сім'ї німецьких музикантів Бахів.

Т.Рібо в книзі "Спадковість душевних якостей" відмічає, що в 1550 р. родоначальник сім'ї булочник З.Бах після роботи любив співати і грати. Бахи були відомі впродовж 2 століть. Серед них - 60 музикантів, з них - більше 20 видатні.

*Всесвітню славу
приніс геніальний
композитор Іоган
Себастьян Бах.*

**В сім'ї Моцарта було 5 видатних музикантів,
Гайдна – 2, у Штрауса батько також був видатним
музикантом.**

**Невже здібності
передаються
по спадковості,
як колір очей
чи форма носа?**

*Звичайно, ні.
І тут діє
не так біологічна
спадковість,
як соціальний
фактор.*

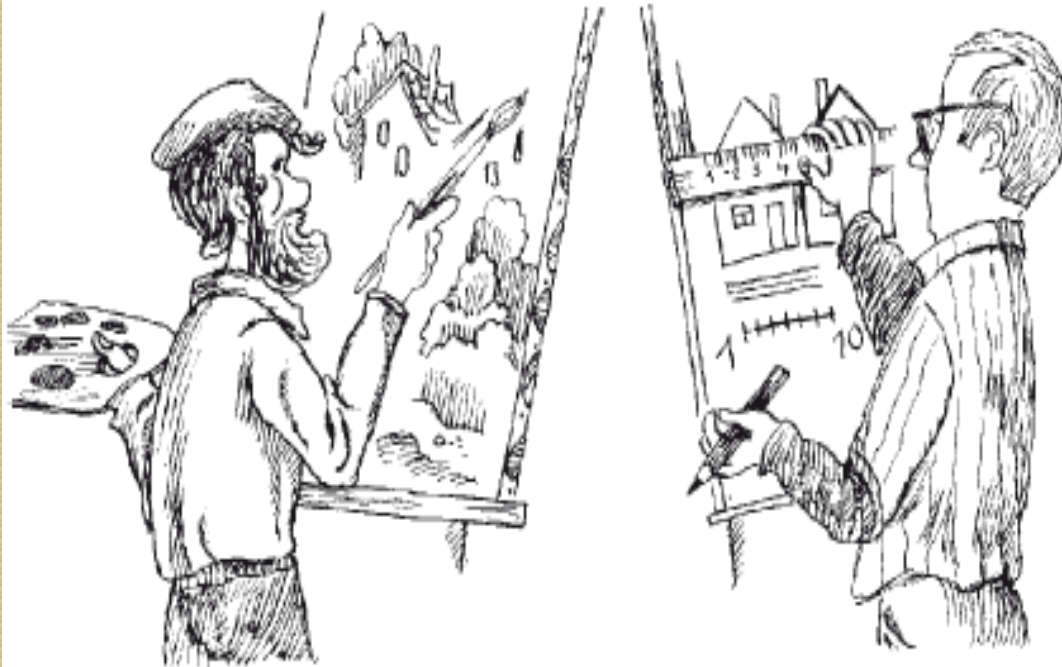
**Дитина
народжується не
з готовими
здібностями, а з
здатками.**

Фізіологічні основи здібностей – це задатки (вроджені анатомо-фізіологічні особливості будови головного мозку, нервової системи, аналізаторів людини).

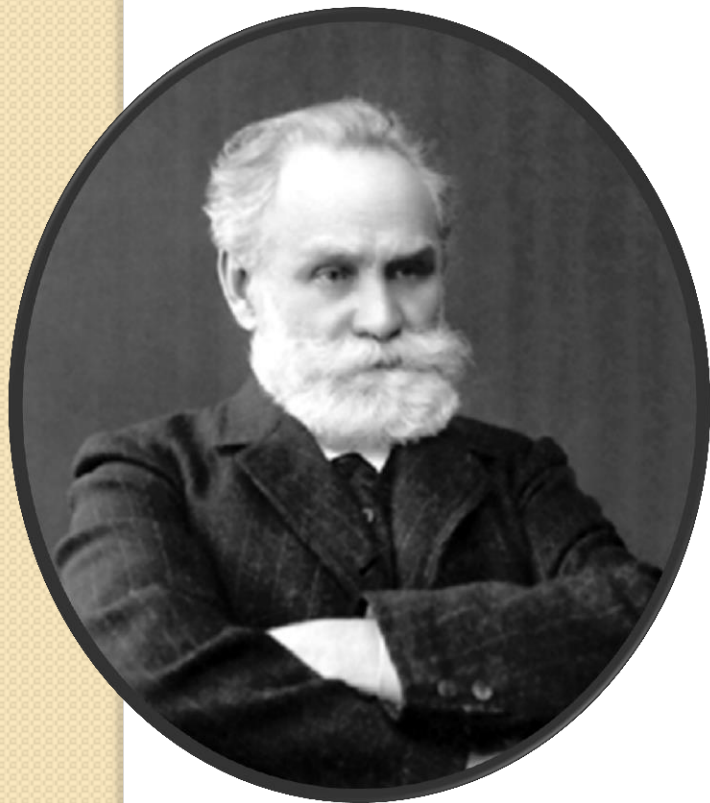
Види задатків:

- - вроджені (природні)
- - набуті (соціальні)

Задатки не є гарантією появи здібностей. Вони слугують лише передумовою їх розвитку.

Залежно від співвідношення I і II сигнальної системи І.П.Павлов розрізняв такі типи вищої нервової діяльності:

- **художній тип (переважає I сигнальна система)**
  - **мислительний тип (переважає II сигнальна система)**
  - **середній тип (відносна врівноваженість систем)**

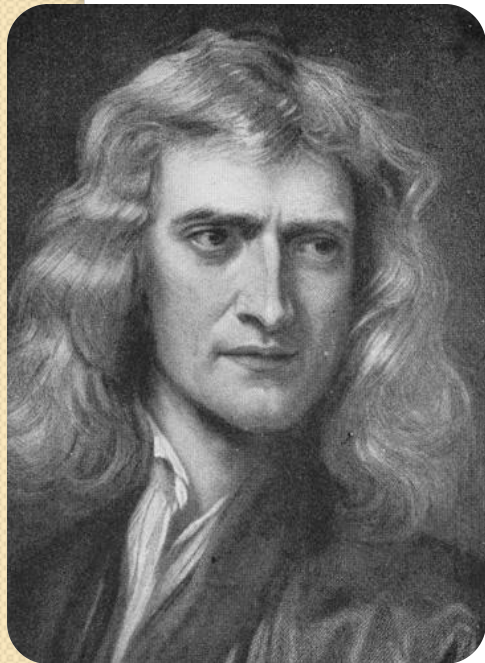
**Задатки за своєю природою багатозначні.
Це означає, що на основі одного і того самого
здатку можуть виробитися різні здібності.**

*Наприклад, на основі такого задатку, як
швидкість, точність рухів, можуть виробитися:
знатність до плавних рухів тіла гімнаста,
точність рухів руки хірурга, здібність до швидких
рухів пальців скрипаля.*

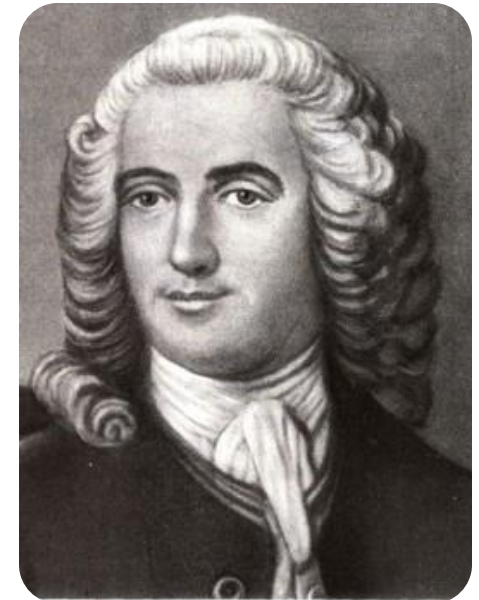
Здібності можуть виявлятися на різних вікових етапах. Такі великі таланти, як фізик Ньютон, біологи Пастер і Лінней, письменники Скотт, Гоголь виявили себе у відносно пізньому віці.

І.Ньютон

В.Скотт

К.Лінней

*Образно кажучи, завдання вихователя
полягає не в тому, щоб з кожної дитини
виховати Рафаеля, а в тому, щоб виявити,
в кому він сидить.*

**Залежність здібностей від
задатків, їх своєрідне поєднання
вивчає
психологія індивідуальних
відмінностей.**

Анна Анастазі:

„Індивідуальні відмінності породжуються різноманітними і складними взаємодіями між спадковістю індивіда і його середовищем... Спадковість допускає досить широкі межі поведінки. Всередині цих меж результат процесу розвитку залежить від зовнішнього середовища“.

Роль спадковості можна спостерігати, досліджуючи гомозиготних (ідентична спадковість) та гетерозиготних (різна спадковість) близнюків.

Дослідження В.М. Русалова показують, що лише формально динамічні характеристики психічної активності людини зумовлені біологічними факторами.

За сучасними дослідженнями, між обома статями ніяких суттєвих відмінностей в розумовому розвитку не виявлено.

3. Класифікація здібностей та характеристика окремих їх видів.

- Види здібностей:
- загальні і спеціальні;
- навчальні і творчі.

Загальні - це здібності, які потрібні для виконання багатьох видів діяльності (добра пам'ять, критичність, пластичність мислення, розвинена увага, мова).

Спеціальні - це здібності, які необхідні для виконання конкретного виду діяльності (музичний слух, математичні здібності, здатність до розрізнення кольорів).

Навчальні здібності – необхідні для успішного оволодіння знаннями, вміннями та навичками.

Творчі здібності - потрібні для створення свого, оригінального, незвичайного.

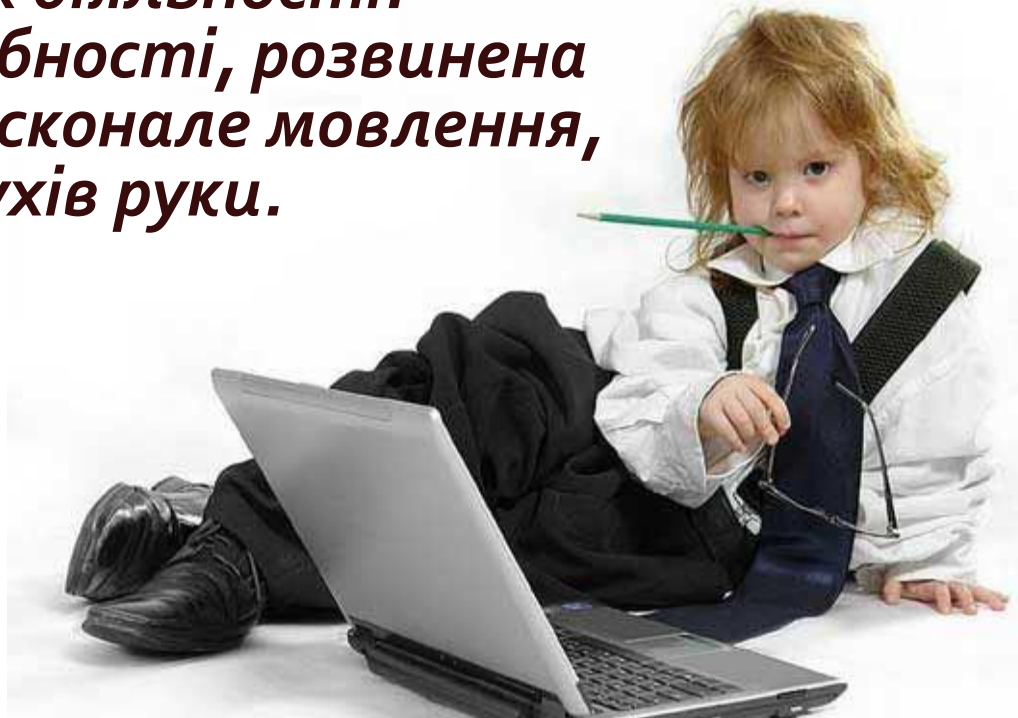
Класифікація здібностей:

- Природні (біологічно зумовлені) - сприймання, пам'ять, мислення, здатність до елементарної комунікації. Прояви є і у тварин. Основа: вроджені задатки, які розвиваються в здібності на основі елементарного життєвого досвіду через механізми навчіння.

Класифікація здібностей:

- Загальні (забезпечують розвиток у соціальному середовищі)
визначають успіхи людини в різних видах діяльності:
розумові здібності, розвинена пам'ять, досконале мовлення, точність рухів руки.

Класифікація здібностей:

- Спеціальні - забезпечують успіх в специфічних видах діяльності: музичні, математичні, технічні, літературні, художньо-творчі, спортивні тощо. Часто загальні та спеціальні здібності взаємно доповнюють одні одних.
- Теоретичні - визначають схильність людини до абстрактно-теоретичних роздумів.
- Практичні - зумовлюють нахил до практичних, конкретних дій.

Теоретичні і практичні здібності рідко поєднуються, за винятком обдарованих людей.

Класифікація здібностей:

- **Навчальні** - забезпечують успішність навчання і виховання, засвоєння знань, умінь і навичок, формування якостей особистості.
- **Творчі** - сприяють створенню предметів матеріальної і духовної культури, продукуванню нових ідей, відкриттів, винаходів.

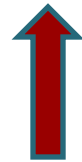
Класифікація здібностей:

- **Здібності до спілкування (комунікативні) - мовлення людини, здібності міжособистісного сприймання та оцінювання людей, впливу на них, встановлення контактів, соціально-психологічної адаптації.**
- **Предметно-пізнавальні та предметно-діяльні - це здібності до різних видів теоретичної і практичної діяльності.**

Немає виду діяльності, успіх якої забезпечував би якийсь один вид здібностей. Здібності взаємодіють між собою, набуваючи іншого характеру.

4. Рівні розвитку здібностей: обдарованість, талант, геніальність.

геніальність

ТАЛАНТ

обдарованість

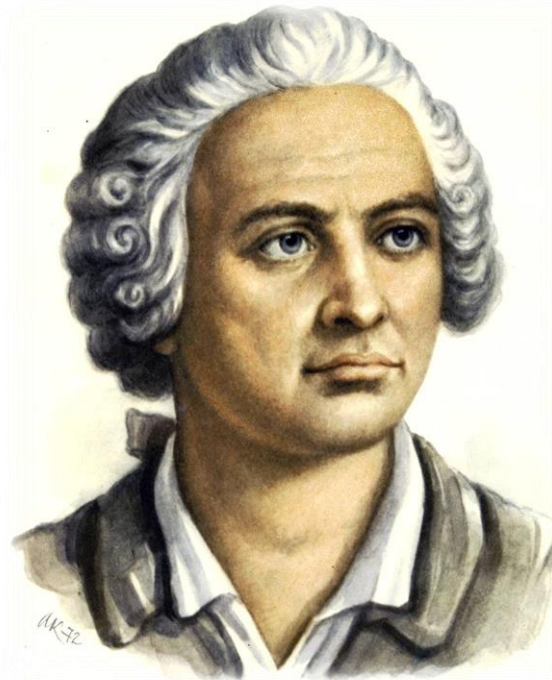
Рівні здібностей:

- **Обдарованість** - це сукупність здібностей, які дають змогу успішно працювати і виділяють людину серед інших.
- **Талант** - це обдарованість, яка виявляється як творчість.
- **Геній** - це вищий рівень таланту (геній створює свою епоху, є історичною особою).

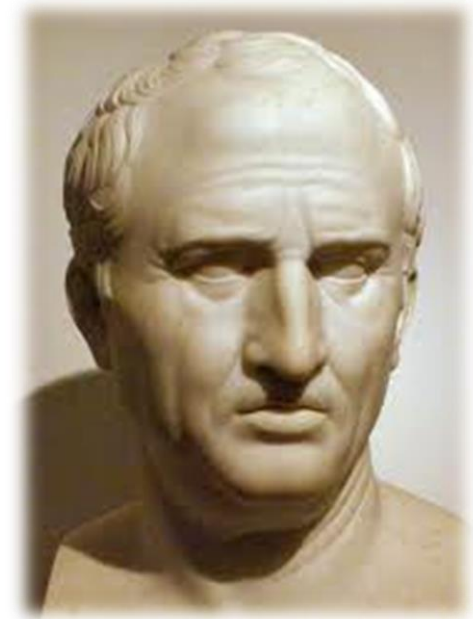
Кожен рівень здібностей має в своїй основі задатки, сприятливі умови навчання і виховання та велику працьовитість

П. Чайковський

М. Ломоносов

Демосфен